

Čo je teológia - 1. časť

written by Drahoslav Vajda | 1. októbra 2024

A. Slovníkový význam a genéza pojmu

Teológia je zložené slovo a pochádza z gréckych slov: *theos* – boh a *logos* – slovo, učenie, náuka. Slovom *teológia* doslovne označujeme *učenie o bohu* – učenie o božstve príslušného náboženstva alebo voľnejšie aj *myšlienky o bohu*.

V kresťanstve je to *učenie o Bohu* alebo *myšlienky o Bohu*. Môžeme tiež povedať, že v kresťanstve je to objavovanie, triedenie a poznávanie právd o Bohu. Vychádzame zo skutočnosti, že Boh existuje, zjavil sám seba a toto zjavenie sprístupnil ľudstvu.

Teológia poskytuje systematický výklad doktrín príslušného náboženstva, pričom sa v nej okrem náboženských kníh používajú aj iné zdroje, ako napr. filozofia, vedecké teórie, jazykoveda, a iné. V takomto zmysle hovoríme o *teológii kresťanskej, islamskej, judaizme* a podobne. Pojem teológie sa najčastejšie spojuje s kresťanstvom. Historici a filozofi však upozorňujú, že pôvod tohto slova siaha do predkresťanského obdobia. Výraz *teológia* bol známy už v gréckej filozofii. V časech Pytagora (starogrécky filozof, žil asi v rokoch 570 až 496 pred Kristom) pomenovaním teológovia označovali mužov, ktorí básnili o bohoch – teda bolo to pomenovanie istej skupiny básnikov. Na tejto web stránke (*Slovo viery*) slovo *teológia* vzťahujeme výlučne ku kresťanstvu (kresťanskému náboženstvu). Ak by inak, bude na to výrazne upozornené.

V Biblii sa tento pojem nevyskytuje. Uvádza sa¹⁾, že pojem v kresťanstve sa objavuje až v rannom období cirkvi, v 2. – 4. storočí, kedy dochádzalo k prvým pokusom o systematizáciu kresťanského učenia. Spája sa s menami Tertuliána, Klementa Alexandrijského, Origéna, Atanázia a predovšetkým Aurélie Augustína z Hippó (*354 – † 430). Augustín podal všeobecnú, v podstate dodnes platnú charakteristiku teológie, ako *myšlienkovvej reči o Bohu*.

B. Kresťanská teológia prítomnej doby

Dnes sa kresťanská teológia predstavuje ako učenie, systematicky rozvíjajúce myslenie o Bohu na základe viery v seba zjavenie Boha a možnosti jeho poznania. Prezentyje sa ako disciplína akademického štúdia, . Člení sa na odbory, ktoré je možné zaradiť do štyroch oblastí: 1. *biblická teológia* (štúdium kníh Starého a Nového zákona a ich exegéza); 2. *historická teológia* (dejiny kresťanstva a cirkvi; dejiny dogmatiky; štúdium doktrín ako sa vyvíjali počas storočí v kresťanskej cirkvi)^{A)}; 3) *systematická teológia* (môžeme ju charakterizovať systematický výklad podstaty kresťanskej viery); 4) *praktická teológia* (sprostredkovanie viery do života veriaceho; pastorácia, evanjelizačná misia, liturgia, katechetika a iné). Členenie teológie na jednotlivé odbory sa v rôznych zdrojoch rôzni.

Ak teológia, tak bežného veriaceho v evanjelium asi najviac zaujíma *systematická teológia*. O tomto teologickom odbore môže ešte povedať, že:

Systematická teológia dáva do vzájomných súvislostí údaje o biblickom zjavení, aby ukázala systematicky celkový obraz Božieho sebazjavenia ako obraz jedného celku. Je to druh teológie, ktorý dáva veci do celkov, ktoré vysvetľujú jednotlivé témy. Knihy v Biblii poskytujú informácie o rôznych témach. Napríklad o spasení, ale žiadna kniha sama o sebe neposkytuje všetky informácie o spasení,

resp. o ceste spásy hriešnika. Systematická teológia zhromažďuje všetky informácie o spasení zo všetkých kníh Biblie a upravuje ich do jedného celku, ktorý sa nazýva *soteriológia*. A o tom je systematická teológia – je to usporiadanie biblických učení do jednotlivých tematických celkov, aby v konečnom dôsledku podala celkový obraz Božieho sebazjavenia a jeho konaní v dejinách ľudstva a spásy Božieho ľudu.

V systematickej teológii je reč o jednotlivých celkoch, ako sú:

Paterológia je štúdium a učenie o Bohu Otcovi.

Kristológia je štúdium a učenie o Bohu Synovi, o Pánu Ježišovi Kristovi.

Pneumatológia je štúdium a učenie o Bohu Svätom Duchu.

Bibliológia je štúdium a učenie Biblie ako celku.

Soteriológia je štúdium a učenie o o spásu.

Ekzeziológia je štúdium a učenie o cirkvi.

Eschatológia je štúdium a učenie o posledných veciach (časoch).

Angeológia je štúdium a učenie o anjeloch.

Kresťanská démonológia je štúdium a učenie o démonoch z pohľadu kresťanstva.

Kresťanská antropológia je štúdium a učenie o človeku a ľudstvu z pohľadu kresťanstva.

Hamartológia je štúdium a učenie o hriechu.

A aj ďalšie.

Kresťanská teológia a biblická teológia

Pretože slovo *kresťan* a *kresťanstvo* sú široké pojmy a ich obsahy nie sú jednoznačné, odlišujem *kresťanskú teológiu* od *biblickej teológie*. Rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že v *kresťanskej teológii* zdrojom autority nie je len samotná Biblia, ale ako autority sa prijímajú aj iné zdroje.

Pod *biblickou teológiou* rozumieme teológiu, ktorej jediným zdrojom je Biblia pozostávajúca zo 66 kníh – takéto je moje chápanie tejto teológie. Z nej vieme, že a ako sa Boh zjavuje prostredníctvom stvoreného materiálneho sveta, v histórii národov a živote jednotlivcov a predovšetkým vo svojom Synovi Ježišovi Kristovi z Nazareta.

Biblická teológia je rámcom stránky „Slovo viery“. Je *plášťom* či *odevom* článkov a dokumentov, ktoré sa na tejto stránke nachádzajú.

Pritom je potrebné si uvedomiť, že ani jedna teológia neumožňuje (neposkytuje) úplné uchopenie bytosti Boha a jeho cesty, pretože Boh je nekonečný a nekonečne vyšší ako sme my. Preto, každý náš pokus o úplné a vyčerpávajúce vysvetlenie jeho bytosti a jeho ciest zlyháva (Rimanom 11:33-36). Predsa však, Boh chce, aby sme ho poznali nakoľko ho poznať môžeme a dokážeme a teológia je prostriedok, ktorý pomáha, ako čo najlepšie poznať Boha a mu porozumieť. Keď sa správne uchopí, biblická teológia je zjednocujúcim učením. Správne uchopená biblická teológia je dobrá a užitočná – vedie k správne uchopeniu Božieho slova (2. Timotejovi 3:16-17). Štúdium teológie pomáha, aby sme chápali Boha spôsobom, ktorým ho budeme môcť oslavovať skrze našu lásku a poslušnosť voči

nemu.

Všetci uverivší v evanjelium Ježiša Krista by mali intenzívne a osobne študovať Božie slovo – aby sme poznali, milovali a poslúchali toho, s ktorým strávime večnosť.

Čo hovoria teológovia o teológii

Prečo máme do svojho duchovného života položiť aj základy teológie

Keď v ďalšom texte tohto článku hovoríme o teológii, tak sa toto označenie týka všeobecného pohľadu na teológiu.

Dobrá teológia je utváraná podľa biblického zjavenia a zakladá sa na tom, že Boh existuje, zjavil sám seba a toto zjavenie sprístupnil ľudstvu. Toto zjavenie tvorí základ všetkých teologických úvah, výpovedí a zjavení. Čo nebolo ľudstvu zjavené, nemôže byť poznané, študované ani vykladané. V Biblii nachádzame Boha ktorý vstupuje do ľudského života a dejín, aby uskutočnil svoj plán vykúpenia. Biblia skôr predkladá pravdy uprostred historických situácií, ako by poskytovala systematický súpis toho čo učí. Teológia sa snaží pravdy Biblie systematizovať, aby sme im lepšie rozumeli a lepšie ich v živote uplatňovali. Počiatky takéhoto usporadúvania nachádzame aj v niektorých knihách Biblie, predovšetkým v liste Rímskym.

Prečo študovať, alebo zaoberať sa teológiou?

Hovorí sa, že osobné štúdium Biblie nevyžaduje nevyhnutne štúdium teológie. Častokrát to počuť aj vo forme: Nepotrebujem (biblických) učiteľov, mňa vyučuje Svätý Duch. Ten, kto odmieta teológiu a aj biblických učiteľov, v skutočnosti ochudobňuje a trestá sám seba, pretože teológia, ako uchopenie celého biblického učenia, nedozierne obohacuje individuálne štúdium Písma, lebo nás učí vidieť viac z toho, čo učí každá stať. Je to tak, ako napríklad výsledkom botanického poznania je, že na prechádzke krajinou vidíme viac z fauny a flóry než bez tohto poznania alebo výsledkom poznania elektroniky je to, že vidíme viac než len to, na čo sa dívame na obrazovke televízneho prijímača alebo monitora počítača. Tak aj výsledkom teologického poznania je, že vidíme hlbší význam a dôsledky biblických statí než obyčajne. To, čo potrebujeme vedieť a povedať o Bohu a Synovi, vychádza z Písma. A teologické štúdium nám pomôže toto zvestovať jasnejšie než by to bolo za iných okolností (teda bez neho).

Často sa chápe vyjadrenie a štúdium biblických právd v systematickej, usporiadanej (alebo doktrínálnej) forme za niečo úplne odlišné od skutočného kresťanstva, ktoré sa zaoberá praktickými záležitosťami ako: osobný život s Bohom, zvestovanie evanjelia a pod. Faktom ale je, že každý kresťan je teológ! Ako je to možné? Vysvetlíme si to nasledovne.

Ako píšeme vyššie, teológia je slovo gréckeho pôvodu. Je zložené zo slova „theos“, čo znamená „Boh“ a slova „logos“, ktoré v tejto súvislosti má význam „rozumové vyjadrenie“. Slovo teológia by sme potom mohli chápať doslovne ako „poznanie o Bohu“ alebo „štúdium a učenie o Bohu“. Alebo povedané inak, sú to *myšlienky a reč*, ktoré pochádzajú z poznania Boha. Apoštol Pavel píše: *„Ďakujem vždycky svojmu Bohu vzhľadom na vás pre milosť Božiu, ktorá vám je daná v Kristu Ježišovi, že ste v ňom obohatení všetkým, každým slovom i každou známosťou...“* (1. Korinským 1:4-5). Povedané inými slovami a jednoducho, teológia predstavuje štúdium Boha a jeho vzťahu voči všetkému čo stvoril. Tým, že sme sa narodili znova, začali sme spoznávať Boha a preto trochu chápeme jeho prirodzenosť a jeho činy. To znamená, že svojim spôsobom máme všetci akúsi teológiu bez toho, či sme si vôbec niekedy sadli a snažili sa učenie Písma zosystematizovať.

Takže, správne chápané, teológia nie je len záležitosťou niekoľkých náboženských teoretikov so schopnosťou abstraktného myslenia a debaty, ale je to záležitosť každého jednotlivého človeka. Keď sme toto a takto pochopili, potom je našou povinnosťou stať sa tými najlepšími teológmi, akými len môžeme byť k sláve Božej. Naše chápanie Boha a jeho ciest je objasňované a prehľbované štúdiom knihy, ktorú Boh na tento účel dal a tou je Biblia, ktorá no sebe oznamuje: *„Každé písmo, vdýchnuté*

Bohom, je aj užitočné na vynaúčovanie, karhanie, naprávanie, na výchovné káznenie v spravodlivosti, aby bol človek Boží dokonalý, ku každému dobrému skutku pripravený“ (2. Timotejovi 3:16-17).

Správne chápanie biblických doktrín je kľúčom k správne chápaniu všetkého ostatného. Ak máme vedieť, kto je Boh, kto sme my a čo Boh od nás chce, potrebujeme študovať Písmo, to znamená biblické učenie ako celok. Predkladanie biblického učenie ako systematizovaného celku je úlohou teológie.

V každom prípade správny každodenný kresťanský život (pobožnosť, svedectvo, učeníctvo, kresťanské vzťahy, každodenná práca atď.) sa začína správnym myslením. Apoštoli, učitelia, vodcovia raných cirkví stojac zoči-voči praktickým problémom, vždy najprv hľadali čistotu teologickej stránky problému a potom aplikovali praktickú nápravu. Najvýraznejšie, myslím si, to môžeme vidieť v listoch Korinským, kde náprava zboru vedie cez vyučovanie Božích právd a princípov („Ale chceme, aby ste vedeli, že...“ 1. Korinským 11:3). Samozrejme je tomu tak aj v ostatných knihách Písma. Práve v takomto najhlbšom zmysle je poznanie biblických doktrín a systematického biblického učenia kľúčom k životu. Svätý Duch používa Božie pravdy vo svojom diele, ktoré koná skrze nás a v nás.

Je samozrejme, že správne učenie samo o sebe nestačí. Nanešťastie je možné poznanú Božiu pravdu neuskutočňovať v živote a nebyť v praktickej poslušnosti Bohu a jeho zapísanému slovu. A to je dôvodom, prečo má teológia (alebo doktrinálne učenie) často zlú povest'. Od zdravého učenia, či zdravej teológie, sa vždy očakáva, že povedie k svätému životu. Apoštol Pavol sa modlil za zbory, modlil sa za rast ich poznania, lebo vedel, že to povedie k svätému životu. *„A za to sa modlím, žeby vaša láska ešte viac a viac hojnela pravou známostou a každým vnímaním, aby ste boli schopní posúdiť, čo je dobré a čo nie, aby ste boli čistí a prostí úrazu na deň Kristov, naplnení ovocím spravodlivosti, doneseným skrze Ježiša Krista, na slávu a chválu Božiu“ (Filipským 1:9-11); „Preto aj my odo dňa, ktorého sme to počuli, neprestávame modliť sa za vás a prosiť, žeby ste boli naplnení čo do známosti jeho vôle všetkou múdrosťou a rozumnosťou duchovnou, žeby ste chodili hodne Pána, aby ste sa mu vo všetkom ľúbili nesúc ovocie v každom skutku dobrom a rastúc v známost' Boha“ (Kolosenkým 1:9-10).* Ak nejaké konkrétne učenie nevedie ku svätému, duchovnému a láskou naplnenému životu, tak potom niečo s ním nie je v poriadku. To však nie je dôvodom, aby sme teológiu zavrhovali a prehliadali.

Správne myslenie a porozumenie tomu, čo Biblia učí, je takým istým vyjadrením našej poslušnosti Bohu, ako sú správne dobré skutky, pravdivá reč a má to význam prinášania slávy Bohu pravdy. Zdravá teológia sa pritom neprejavuje len vyznaním viery, ale aj životom prinášajúcim ovocie Bohu (Filipským 1:9-11 a Kolosenkým 1:9-10). Svätý život je založený na správnej teológii (učení), lebo čomu človek verí, tým potom aj žije.

Nie je možné oddeliť Krista od právd, ktoré Písmo o ňom zjavuje. Niet iného Krista ako je ten, ktorý je známy prostredníctvom pravdy a učenia celej Biblie, ktoré teológia systematizuje. Slová, ktoré sú adresované Timoteovi, sú adresované každému Božiemu dieťaťu: *„Usiluj sa, aby si seba predstavil dokázaného Bohu, robotníka, ktorému sa netreba hanbiť, ktorý krojí slovo pravdy, ako sa patrí“ (2. Timoteovi 2:15).*

Zdrojom pre teológiu je Božie zjavenie v Biblii, ale zaoberá sa aj spoločenstvom viery. Preto je teológia definovaná nielen ako „systematické uvažovanie o Bohu a Písme“, ale aj ako o „poslaní Cirkvi vo vzájomnej súvislosti s Písmom ako normou“.

Ďalším biblickým predpokladom, ktorý je vodidlom v štúdiu a systematizovaní učenia je ten, že Svätý Duch, ktorý inšpiroval písanie Biblie, vedie aj rozum a srdce veriaceho. Keď „Svätý Duch uvádza do každej pravdy“ ide tu vlastne o odkrývanie toho, čo už je dané. Naviac, nemôže byť zásadný rozdiel medzi pravdou, ktorú kresťanské spoločenstvo poznáva skrze prebývanie Svätého Ducha a tým, čo predkladá Písmo. Pritom všetkom však treba rešpektovať skutočnosť, že konečné slovo má len a len

Biblia, lebo ide o slovo Božie. Všetky ľudské slová a skúsenosti sú pravdivé len do tej miery, nakoľko sa kryjú so zjavením Biblie.

Sme spolupútnikmi na ceste životom a delíme sa o to, čo vieme a poznávame o Bohu a o jeho konaní.

Poznámky

A) *dogma* -y, ž. /gréč./ 1. cirk. článok viery, pokladaný za neomylný, nezvratný a večný 2. *pejor.* slepo uznávaná poučka, zásada, učenie - všetko často nedokázané a neodôvodnené

dogmatika -y ž. /gréč./ 1 . teologická disciplína zaoberajúca sa článkami viery, 2. sústava dogiem

Príbuzné slovo:

doktrína -y, ž. /lat./ 1. náuka, poučka sústava poučiek, nemenné učenie (podobne ako *dogma*), 2. súhrn vyhranených názorov, zásad, pravidiel, napr. *vojenská doktrína, štátna doktrína* a pod.

Použitá literatúra

- 1) Stanley M. Horton a kol.: *Systematická teologie*, Křesťanský život 2001
- 2) Bruce Milne: *Skúmanie pravdy, Návrat* 1992, Praha
- 3) Charles C. Ryrie: *Základy teológie*, Třinec, BIBLOS 1994
- 4) Kolektív autorov: *Filozofický slovník*, Nakladatelství Olomouc 2002.

Umiestnené: 3. októbra 2024

Upravené: 20. októbra 2024